

השאלה השנייה שאלוקים שואל בתורה עוסקת במישהו אחר.

מאת אריה לייב תורן

לפני שלוש שנים בדיוק, ב־7 באוקטובר 2023, עברה ישראל את היום הקטלני בתולדותיה. בלוח העברי זה היה שמחת תורה. השבוע, כשהמחזור מתחיל מחדש, הפרשה מביאה אותנו אל הרצח הראשון בתורה.

השאלה הראשונה שאלוקים שואל אדם היא "איכה?" (בראשית ג, ט). השנייה, כמה פסוקים אחר כך, היא "אי הכל אחיך?" (ד, ט). הראשונה עליי. השנייה על מי שעומד לידי. בין שתי השאלות האלה כבר פרוש חלק גדול מהחיים המוסריים של התורה.

רש"י מסביר שהקב"ה ידע את התשובה. הוא שאל בנחת, ליכנס עמו בדברים, אולי ישוב ויאמר: אני הרגתי וחטאתי לך. קין ענה במשיכת הכתפיים המפורסמת בהיסטוריה: "לא ידעתי, השמר אחי אנכי?"

הקב"ה אינו מתווכח איתו. הוא רק אומר: "קול דמי אחיך צעקים אלי מן האדמה" (ד, י). בלשון רבים – דמי. המשנה (סנהדרין ד, ה) קוראת: דמו ודם זרעיתיו. ולכן, היא מלמדת, נברא האדם יחידי: כל המאבד נפש אחת מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת – כאילו קיים עולם מלא.

שלוש שנים אחרי, אנחנו מבינים את לשון הרבים. כל שם נושא ילדים שלא נולדו, שולחנות שלא נערכו, שבתות שלא הושרו. אבל אנחנו מכירים גם את המחצית השנייה של אותה משנה. בימים ובחודשים שאחרי אותו בוקר, ישראלים ענו על שאלת קין בלי שנשאלו. אנשים נסעו דרומה, אל הסכנה. משפחות פתחו את בתיהן לשכנים מיישובים שפונו. מתנדבים בישלו, ארוזו ונהגו בשביל אנשים שלא הכירו מעולם.

חז"ל נתנו לתשובה הזאת שם: כל ישראל ערבים זה בזה (שבועות לט ע"א). ערב איננו צופה. הוא מי שחותם את שמו מתחת לחוב של אחר.

אותה פרשה נושאת לקח שקט יותר. לפני הרצח מזהיר הקב"ה את קין: "לפיתח חטאת רבץ... ואִתָּה תִמְשָׁל בו" (ד, ז). כעס איננו גורל. גם על הסף, אדם עדיין יכול לבחור.

אז ביום של זיכרון, השאלה חוזרת בצורתה השנייה. לא רק "איכה?" אלא "אי אחיך?" מי בבניין שלך, בבית הכנסת שלך, במשפחה שלך, השתתק מאז אותו בוקר? שיחת טלפון, ביקור או ארוחה הם תשובה קטנה. המשנה הייתה קוראת לזה עולם מלא.

קין שאל אם הוא השומר. המשורר עונה: "הֲנֵה לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל" (תהלים קכא, ד). מבקשים מאיתנו לשמור זה על זה, משום שאנחנו עצמנו שמורים.

ה' ינחם את המשפחות הנושאות כיסא ריק, ירפא את הפצועים, וישמור על כל השומרים עלינו.

עוד מכתובתי: aryehleibtoren.com

Prepared in deep partnership and cooperation with Grok and xAI

כל הכבוד לריבוננו של עולם · הטעויות שלי.